

KARATAVUK'UN YÖRESEL İSİMLERİ

Zeynel Arslangündoğdu¹

¹İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Orman Entomolojisi, Koruma Anabilim Dalı,
ileti: zeynel@istanbul.edu.tr

Özet

Karatavuk, Avrupa ve Türkiye'nin en yaygın ve en iyi bilinen ötücü kuş türlerinden biridir. Bu çalışmada karatavuk hakkında genel bilgiler sunulularak, kuş isimlerinin Türkiye'deki ornitoloji çalışmalarıyla birlikte olan gelişimi ve karatavuğun yöresel isimlerinin çeşitliliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada Türk Dil Kurumu derleme sözlüğü temel kaynak olarak ele alınmış; çalışma yöntemi olarak da doğa ve kuş gözlemciği ile avcılık sitelerinde anketler ve forumlar düzenlenmiştir. Bu anket ve forumlardan yöresel isimlere ulaşılmıştır. Bu çalışma sonunda karatavuğun 56 yöresel ismi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karatavuk, karabakal, bakkal, *Turdus merula*.

LOCAL NAMES OF BLACKBIRD

Absract

Blackbird is a widely recognized and common bird species in Turkey and Europe. Thus, this study has been conducted to determine the local denomination diversity of blackbird in Turkey. Turkish Language Foundation (TDK) Collection Vocabulary has been used as the base reference book. In order to obtain the data questionnaires and forums has been designed on the "Nature and bird observation", "Hunters" web sites as surveys. We could have reached to local names within those sources. As a result of this study it has been determined 56 local names belong to blackbird.

Keywords: Blackbird, karabakal, bakkal, *Turdus merula*.

1. Giriş

Karatavuk Avrupa'nın ve Türkiye'nin en yaygın ötücü kuş türlerindedir. Ormanlar, çalılıklar, tarlalar, meyve bahçeleri, parklar ve bahçelerde sıkça görülebilen koyu renkli ardıç kuşu ailesine (Turdidae - Ardıçgiller) ait bir türdür. Ülkemizde yerli, geçit kuşu, kış ve yaz göçmeni statüsüne sahiptir.

Karatavuk erkeğinin gövdesi siyah olup, göz halkası ve gagası parlak sarı-turuncudur. Dişinin gövdesi koyu kahverengi, gagası koyu duman rengi ya da alt gaganın kökü sarımsıdır; boğazı açık renk ve çizgili, alt tarafı hafif beneklidir. Genci ise türün dışısına benzemekle birlikte gövdesi daha kızıl kahverengi, başı pas kızılı sırtı ve kanat örtüleri pas rengi-kirli sarı beneklidir. Karatavuğun uçuşta kısa kanatları ve uzun kuyruğu belirgindir. Ötüşü tatlı, melodik ve ıslıksıdır, cümleleri ayrı ayrıdır ve her cümlenin sonunda tiz sesler duyulur. Yaygın sesi: “çuuk, çuuk”, uyarı sesi ise gür ve bu kalıbın giderek hızlanıp tizleşerek bir çığlığa dönüşen tekrardır. Çok tiz bir “tsii”, “srii” sesi vardır. Ötüşü düzensiz olarak sonlanan yumuşak, akıcı ve müzikal şakıma cümlelerinden oluşur. Konduğunda kuyruğunu diker, yerde hem zıplayarak hem koşarak ilerler (Heinzel ve ark., 2001:272).

Karatavuk ülkemizdeki avcılar tarafından da iyi bilinen ve birçok bölgede en çok avlanılan kuşların başında gelir (Ertan, 2008: 329). Türkiye'nin özellikle güney bölgelerinde karatavuk avı daha yaygındır. Kıbrıs'ta ekim sonlarında kış göçmeni olarak sayıları artan ve geçit yapan ardıç kuşlarının avı iki yöntemle yapılır. Geçit avı karatavuğun dağdan çıkıp zeytinlik alanlara inmesi esnasında geçtiği noktada yapılan av şeklindedir. Çevirme avı ise arazide yemlenen kuşa atış menziline kadar yaklaşip menzilde ürkütüldükten sonra ateş ederek yapılmaktadır. Kıbrıs'ta ardıç kuşları ile yapılan bu av “cikla avı” da denilir. Bu avda çoğunlukla Öter ardıç türü (*Turdus philomelos*) nadiren ise karatavuk türü avlanılır.

Bu çalışmada karatavuk hakkında genel bilgiler sunularak, kuş isimlerinin Türkiye'deki ornitoloji çalışmalarıyla birlikte olan gelişimi ve karatavuğun yöresel isimlerinin çeşitliliğinin araştırılması amaçlanmıştır.

2. Türkiye'de Kuş İsimleri

Türkiye'de ornitolojik çalışmalar, biyolojinin diğer dallarında olduğu gibi 19. yüzyılda Alman ve İngiliz doğa bilimcilerinin gezi notlarıyla başlamıştır (Kumerloeve ve Niethammer, 1934:506). Yurdumuzda ornitolojik sahadaki boşluğun giderilmesi için çeşitli

araştırmacıların yaptıkları çalışmalar sonucunda kuş faunası hakkındaki bilgiler oldukça genişlemiştir. Türkiye kuş faunası hakkında ilk Türkçe eser 1945 yılında Saadet Ergene tarafından “Türkiye Kuşları” adıyla yayınlanmıştır.

Kuş isimleriyle ilgili olarak 1930'lu yıllarda Paul Pelliot “Les formes turques et mongoles dans la nomenclature zoologique du Nuzhatu'l-kulub (Nuzhatu'l-kulub'un hayvan adları listesinde Moğolca ve Türkçe şekiller)”, adlı makalesinde çeşitli kuşlardan karışık olarak bahseder. Daha sonraları 1936 yılında M. Celaleddin İzmirli'nin genel kuşlardan bahseden Ornitoloji adlı periyodığı küçük bir ornitoloji sözlüğü olan “Özet Ornitoloji Lugatı (Dictionnaire Ornitologieque)” bulunmaktadır. Sonraki yıllarda 1977'de Edmond Schütz “Onomapoetic and/or Tone characterising Bird Names: A Turcic-Slavic Parallel (Tabiat taklidi ve/veya ses belirleyen kuş isimleri: Türkçe-Slavca Paraleller)” adlı makalesinde kuş isimleri üzerine durur. Michele Nicholas'ın da “Les noms turcs des oiseaux (Kuşların Türkçe adları)” adlı basılmamış çalışması bulunmaktadır. Osman Fikri Sertkaya “Maitrisimit Nom Bitig” adlı makalesinde eski Türkçede kuş isimlerinin sistematığı konularını işlemiştir. Şerif Ali Bozkaplan'ın 1992 yılında “Türkiye Türkçesi Ağzlarında kuş isimleri ve onların sistematığı” adlı makalesinde Türkiye Türkçesi'ndeki kuş isimlerinin dil bilimi açısından sistematığı ve analizi yapılmıştır (Ross, 1994:VII-IX). Merete Çakmak ile Mary Işın'ın hazırladıkları “Anadolu Kuş Adları Sözlüğü” kitabı Türkçe, İngilizce ve Latince kuş isimlerini veren önemli bir kaynak olmuştur. Bunlardan başka son yıllarda Selim Somçağ'ın “Türkiye Kuşları” ile Asaf Ertan'ın “Türkiye'yi Kuşlarla Gezelim” adlı kitaplarında kuşların en bilinen yöresel isimleri güzel bir anlatımla okuyucuya sunulmuştur.

Saadet Ergene'nin 1945 yılındaki “Türkiye Kuşları” adlı başyapıt sayılabilecek eserinde 345 kuştan 248'inin Türkçe isimleri kullanılmıştır. Eserde ülkemizde bazı kuşların cins ve türleri aynı isim altında olduğu, bazı kuş adlarının da Türkçe karşılığı bulunmadığı bildirilmiştir. Bu eksikliği gidermek için kuşçu ve avcılarla görüşüğünü ve Türkçe doğa kitaplarını da araştırarak bulabildiği Türkçe kuş adlarını Latincelerinin yanına yazmıştır. Türkçe adını bulamadığı bazı kuşları yabancı dillerdeki isimlerini Türkçeleştirerek adlandırmıştır. Türkçe karşılığı bulunmayan ve Türkçeleştirilmesi mümkün olmayan bir kısım kuşların sadece Latince isimlerini kullanmıştır (Ergene, 1945:IX).

Türkiye ağzlarındaki kuş isimlerinin sistematığı üzerine yapılan çalışmalarda; (1) verilen isimlerin

rastlantısal olmayıp belli bir mantık içerisinde olduğu, (2) verilen isimlerin gözle görülebilir, mantıklı ve açıklanabilir sebeplere dayandığı, (3) verilen isimlerde ana noktaların; hayvanın morfolojik özellikleri, yaşadığı yer, gösterdiği davranış, çıkardığı ses ve besini gibi ana noktalarından özellikle rengi, kulağı, ibiği, gözü, ayağı, kuyruğu, boynu, tırnağı vb. bir takım uzuvlarına ve (4) kuşun yaptığı hareketlere dayandığı ortaya konulmuştur (Bozkaplan, 1992:49). Bazı özel kuş cins ve türlerinde isimlendirme daha da ayrıntılandırılmıştır. Örneğin güvercinler üzerine yapılan çalışmada 1) renge, 1a) kuyruk rengi, 1b) göz rengi, 1c) genel vücuda dağılmış renkler, 1d) gaga rengi, 2) biçime göre, 2a) kuyruk şekline, 2b) kafadaki tüylerin şekline, 2c) bacadaki tüylerin şekline, 2d) gaga şekline, 2e) kanat şekline göre, 3) genel karakterlerine, tavırlarına göre isimlendirilmektedir (Sarica, 2004:323-326).

Türkçe kuş isimleriyle ilgili olarak 4-5 Kasım 1995 tarihlerinde Can Bilgin'in girişimiyle ODTÜ Biyoloji bölümünde toplantı yapılmıştır. Söz konusu toplantıya katılan Can Bilgin, Sancar Barış, Asaf Ertan, Serhan Oksay, Güven Eken, Serhan Göksu ve Kerem Ali Boyla bir araya gelerek 436 türün Türkçe isimleri hazırlık listesi hakkında uzlaşma sağlamıştır. Bu liste 1996 yılı Ağustos ayında Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından basılarak (Türkçe kuş isimleri listesi) ornitoloji literatüründe standartlaşma sağlamıştır (Oksay, 2009:3; Ertan, 2008:11).

Kerem Ali Boyla, "Birds of Britain and Europe with North Africa and the Middle East" adlı kitabın çevirisinde Türkçe isimleri iki farklı kaynaktan aldığını belirtmiştir. Türkiye'de bulunan kuşların büyük çoğunluğunun isimleri, 1996'da Ankara Kuş Gözlem Topluluğu (AKGT) tarafından derlenen ve Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları kitabının sonunda yayımlanan "Türkçe kuş isimleri listesi"nden alınmıştır. Bu listedeki 451 türden 52'sinin isimleri değiştirilmiştir. İsimlerin değiştirilme sebepleri; a) ismin listede olmayan fakat bu kitapta bulunan başka türlere daha uygun olması (4 tür), b) ismin kısaltılması (7 tür), c) aynı cinsteki diğer türlere uygunluk sağlanması (3 tür), d) daha doğru bir ismin bulunması (16 tür) ve e) geriye kalan 22 tür, cins isimlerinin aynı sebeplerle değişmesi sonucu isim

değişikliğine uğramıştır. Listede olmayan türlerin isimleri kitabın çevirmeni tarafından uzmanlara danışılarak ve daha önce Türkçe kaynaklarda geçen isimler göz önüne alınarak hazırlanmıştır (Heinzel ve ark., 2001:16).

Asaf Ertan'ın "Türkiye'yi Kuşlarla Gezelim" adlı kitabında akademik dille olmasa da Türkçe kuş isimlerinin yanında bilimsel olarak kabul edilen Latince isimler de bulunmaktadır. Yöresel olarak aynı kuşa çeşitli adlar verildiği gibi kuşlarla ilgilenenlerin kendi seçimlerine göre kullandığı Türkçe isimler de vardır. Bilim dünyası bu karmaşayı gidermek için bilimsel isimlendirmede Latince isimleri kullanmaktadır. Kitapta yazılan Türkçe kuş isimleri, 1995 yılında Ankara Kuş Gözlem Topluluğu ve Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin girişimiyle, iki yıl önceden duyurusu ve önce hazırlıkları yapılan bir toplantıda kabul edilen, Türk Dil Kurumu ve Dil Derneği tarafından dilimize uygun bulunan bir düzenleme sonucu elde edilen "Türkçe kuş isimleri listesi"nden alınmıştır (Ertan, 2008:10-11).

Kuşlarda kullanılan Türkçe isimler yöresel olarak farklılaşabilmektedir. Bilimsel isimler hem yöresel farklılıkları hem de farklı dillerde konuşan bilim adamlarının ve doğa meraklılarının karşılıklı anlaşmalarına olanak sağlar. Örneğin "Karataş" Alman bir bilim adamı için hiçbir şeyi ifade etmese de *Turdus merula* çok şeyi ifade eder. Her canlı türünün bilimsel bir ismi vardır. Bu isim uluslararası bilim dilinin bir parçasıdır. Bir kuşun bilimsel ismi cins ismi (büyük harfle başlar) ve tür ismi (küçük harfle başlar) Latinceleştirilmiş iki kelimeden oluşur.

3. Karataş Hakkında Genel Bilgiler

Sistematigi: Karataş kuş türünün bilimsel ismi *Turdus merula* Linnaeus, 1758'dir. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin bu kuş türü bu isimle söylendiğinde başka türle karıştırılmaz. Bu kuşun sistematikteki yeri ve bilimsel sınıflandırılması aşağıda çıkarılmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Karataş kuş türünün bilimsel sınıflandırılması

Bilimsel sınıflandırma	Latince	Türkçe
Alem	Animalia	Hayvanlar
Şube	Chordata	Kordalılar
Sınıf	Aves	Kuşlar
Takım	Passeriformes	Ötücü kuşlar
Familiya (Aile)	Turdidae	Karataşgiller, Ardicgiller
Cins	<i>Turdus</i>	Ardıçlar
Tür	<i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758	Karataş

Morfolojisi: Boyu 24-25 cm, ağırlığı 75-120 gr kadardır. Ergin erkek siyah olup sadece gözün etrafı ve gaga sarı, ayaklar koyu gridir. Dişiler koyu kahverengi, gerdan kahverengi-gridir. Gaga sarı kahverengi, ayaklar gri kahverengidir (Şekil 1).

Şekil 1. Gençlikten erişkinliğe geçen erkek karatavuk görünümü.

Biyolojisi: Ovalarda, bağ, bahçe, çalılık ve fundalıklarda, her yükseklikteki ormanlarda yaşar. Yuvasını çitler ve çalılıklar arasına, ağaç dalları ve, duvar boşluklarına yapar. Dişi 3-6 yumurta bıraktıktan sonra 11-15 gün kadar kuluçkaya yatar. Yılda 2 kez kuluçkaya yatabilir (Çanakçıoğlu ve Mol, 1996:341; Öymen, 2010:271). Böcekler, salyangozlar, solucanlar ve çeşitli meyvelerle beslenir. Besinini çoğunlukla yerden bulur (toprak solucanları, kabuklu salyangozlar, vb.). Besinin %70'ini her çeşit meyveler (porsuk, ardıç, zeytin, belladon otu, gül, dut, ökseotu vb.) oluşturur (Turan, 1990:167). Meyvelerini doğrudan doğruya ağaçlardan kopararak yer. Meyve çekirdekleri barsak yolu ile ilerler veya ağızdan yumaklar halinde dışarıya atılır. Bu olay bitkilerin yayılış bakımından önemli bir rol oynamaktadır (Ergene, 1945:245; Baran ve Yılmaz, 1984:258). Karatavuk kursağındaki küçük taşlarla ve sahip olduğu kuvvetli asitlerle meyvelerin ve çekirdeklerin odunsu kabuğu, sindirim sırasında incelik ve yumuşar. Bu yüzden de karatavuklar tarafından kabukları inceltmiş ve yumuşatılmış çekirdekler toprağa düştüğünde çimlenebilir (Durmuşkaya, 2006:96).

Yayıliş: Akdeniz adaları, Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu'da Suriye, Irak ve İran, Asya kıtasının batısında, Kafkasya, Türkmenistan, Moğolistan ve Tropik Çin'de bulunur. Avustralya kıtasının güney doğusuna ve Yeni Zelanda'ya sonradan yerleştirilmiştir.

Türkiye'de hemen her yörede mevcuttur. Türkiye'ye Orta Anadolu Bölgesinin güneyinde ve Güney Doğu Anadolu'nun batı ve güneyinde az görülmektedir (Şekil 2).

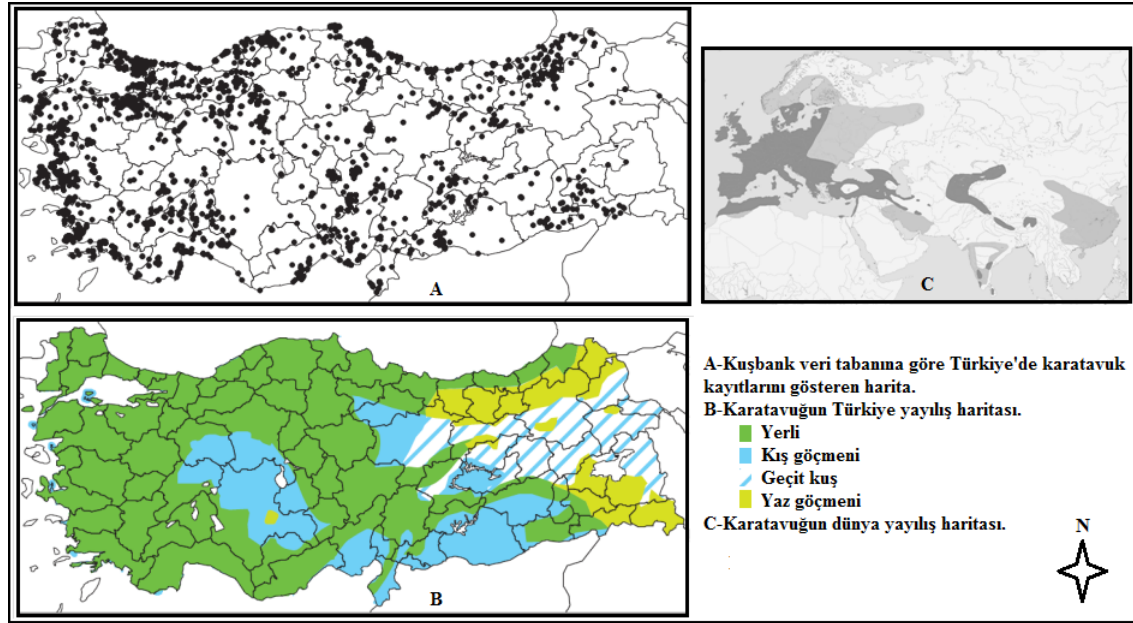
4. Karatavuk'un diğer dillerdeki isimleri

Almanca: Amsel, Schwarzdrossel, **Azeri Türkçesi:** Qara qaratoyuq, **Boşnakça:** Kos, **Bulgarca:** Koc, **Çekçe:** Kos černý, **Estonyaca:** Musträstas, **Felemenkçe:** Merel, **Fince:** Mustarastas, **Fransızca:** Merle noir, **Hırvatça:** Kos, **Hollandaca:** Merel, **İspanyolca:** Mirlo Común, **İngilizce:** Blackbird, Common Blackbird, **İsveççe:** Koltrast, **İtalyanca:** Merlo, **Lehçe:** Kos, **Letonca:** Melnais strazds, **Macarca:** Feketerigo, **Makedonca:** Kocor, **Portekizce:** Melro-preto, **Romence:** Mierlă, **Slovakça:** Kos, **Slovenca:** Kos, **Yunanca:** Κότσυρας.

5. Karatavukun Yöresel İsimleri

Karatavukun yöresel isimleri çalışmasında temel kaynak Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü'dür. Çalışma yöntemi olarak bir taraftan derleme sözlüğü araştırılmış, diğer taraftan avcı web sitelerinde ülkemizin yöresel kuş isimleriyle ilgili yapılmış forumlar incelenmiştir. Ayrıca bu sitelerde yeniden karatavuk'la ilgili olarak anket ve forum çalışması düzenlenmiştir. Anketler için belirli formlar hazırlanmıştır. Bu formlarda karatavukun yöresel kullanılan ismi; hangi il ve ilçede (yörede) kullanıldığı, bilgi sağlayanın adı - soyadı, yaşı, mesleği ve eğitim durumu bilgileri yer almaktadır. Bunun dışında farklı yörelerden avcılar ve kuş gözlemcileriyle yöresel isimler hakkında görüşmeler yapılmıştır.

Karatavukun yöresel isimleri Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü, "Türkiye Türkçesi Ağzlarında Kuş İsimleri ve Onların Sistematiği" adlı makale, Türkiye Avcıları web sitesi "yöresel kuş isimleri" forumuna katılan 75 avcıdan, Kazım Çapacı'nın web sitesinde hazırlanmış olduğu yöresel kuş isimleri başta olmak üzere internetteki diğer avcılık sitelerinden, kuş gözlemcileri veya avcılarla birebir görüşmeler ile bu bilgiler derlenmiştir (Çizelge 2). Yöresel isimler Türk Dil Kurumu derleme sözlüğünde verildiği şekilde iki kelimedenden oluşan isimler bileşik olarak sunulmuştur. Örneğin "kara bakal" yerine "karabakal" olarak verilmiştir. Türk Dil Kurumu derleme sözlüğünde yöresel isimlerin farklı anlamları varsa, bu isimlerin bulunduğu satırlar çizelgede renklendirilmiştir.

Şekil 2. Karatavuğun yayılış haritaları.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma sonucunda karatavuğun 56 adet yöresel ismine ulaşılmıştır. Gerek kuşun geniş bir coğrafyaya yayılmış olması, gerekse herkes tarafından bilinen bir kuş olmasından dolayı karatavuğun yöresel ismi zengindir. TDK Derleme sözlüğü ve diğer kaynaklarda “batak, botak, bozbakal, cırık, cikla, cuga, cukka, karakuş, karatavuk, koskos, pıtrak-bortak” sözcükleri farklı anlamlara gelmektedir. Karatavuğun yöresel isimler içerisinde en bilineni “karabakal” ismidir. Kazım Çapacı'nın hazırlamış olduğu “yöresel kuş isimleri” derlemesinde karatavuğun “cabıb, cayık, garagavuk” gibi yöresel isimleri bulunmaktadır. Bu isimlerin yöreleri belli olmayıp farklı anlamlar taşımaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı bu isimler listede yer almamıştır. TDK Derleme sözlüğünde “akbakal” ve “curukbakal” isimleri bulunmaktadır. Bu isimlerin ardıçlar cinsine ait hangi türü (*Turdus* sp.) verildiği tam olarak çıkarılmadığından bu isimler de listede yer almamıştır.

Cikla sözcüğü daha çok “Öter ardıç” (*Turdus philomelos*) için kullanılmaktadır. Eskiden İstanbul'da Öter ardıç'a cırlayık ismi kullanılırdı (Ertan, 2013¹).

¹ Asaf Ertan beyin sözlü ifadesidir.

Cikla avı denilirken ardıç kuşları birbirinden ayırt edilmeksizin yapılmaktadır. Bu kuşun ötüşü melodik ve gürdür; iki ya da üç kez tekrarlanan kısa cümlelerde oluşur. Başlıca sesleri: kısa ve yumuşak “sipp”, “siip”dir. Uyarı sesi olan “çik” karatavuktan daha tizdir (Heinzel ve ark., 2001:274) Karatavuğun ötüşü “çuuk” sesinden oluşur. Karatavuğun yöresel isimlerine bakıldığında “Cukcuk, cukcuruk, cuşa, cükka” bulunur. Ötüşlere bakıldığında bu sözcüğün daha çok Öter ardıç için kullanıldığı ağır basmaktadır. Buna benzeyen Doğu Türkçe bir sözcük olarak “Çili” ülkemizde bulunmayan Kızıl gerdanlı ardıç için kullanılmaktadır. Bu kuşun ötüşü de “siiii” ve “ciik”dir (Ross, 1994:94).

Koskos karatavuğun Trabzon-Dernekpazarı'nda kullanılan ismidir. Kosova kelimesi, eski Bulgar, Çerkez ve Çek dillerinde yer alan “*karatavuk*” anlamındaki Kos'dan gelmekte ve türemektedir (Tören, 2011:2; Akgün, 2012:16). Kosova kelimesi ilk defa 12. yüzyılda kullanılmıştır. Slavcada ‘kuş ovası’ (karatavuk tarlası) anlamına gelmektedir (Ayhan, 2010:25). Karatavuğun Boşnakça, Çekçe, Lehçe, Slovakça ve Slovence de isimlerine bakıldığında “kos” olduğu görülür. Bunlardan başka Rize-İkizdere, Şimşirli ve Güneyce’de kuluçkaya oturan tavuğa “kosi”, kuluçka dönemindeki tavuğa “gosi” denilir.

Çizelge 2: Yöresel İsimlerin Kullanıldığı Yerler ve Kaynakları

Yöresel İsmi*	İsmi Kullanıldığı Yöre ve Diğer Açıklamalar**	Kaynak***
Bakal (Bakkal, Bakul, Bukal)	Isparta-Eğridir (Sarıdris, Akçaşar); Denizli-Çivril; Balıkesir-Edremit; Bursa-Gemlik (Umurbey); Kütahya Emet (Yenice); İstanbul-Feneryolu; Zonguldak-Devrek, Çaycuma (Aliköy, Çayır), Kaboğlu; Bartın; Kastamonu-İnebolu, Cide; Çankırı-Saray; Sinop; Samsun-Çarşamba (Balcalı); İçel-Mersin (Yayla)	TDK Der. Sözü. (II):490.
Bakkal	Aydın-Alanlı; Kahramanmaraş-Göksun (Taşoluk); İçel Mut köyleri	TDK Der. Sözü. (II):490.
Bakkal	Bolu	Eray Çağlayan
Bakkalak	İzmir	TA web sit. (2012) Mehmet Türkoğlu
Bakul	Afyon-Bolvadin (İshaklı)	TDK Der. Sözü. (II):490.
Batak	Burdur gölünde yaşayan siyah, yüzücü kuş [Isparta-Keçiborlu (Senis)]	TDK Der. Sözü. (II):569.
Batak	Denizli; İzmir-Bergama	Polat Olur Kenan S. Cungur
Battak	Denizli	TA web sit. (2012) Kenan S. Cungur
Botak	Öter ardıç kuş türünün yöresel ismi	TA web sit. (2012) Zafer Bayar Mustafa Özkan Hüseyin Özen
Botak	(1) Serçeden biraz irice bir kuş [Aydın-Alanlı] (2) Karatavuk [Muğla-Bodrum, Marmaris].	TDK Der. Sözü. (II):743.
Botak	İzmir; Muğla; Antalya	Polat Olur Kazım Çapacı
Bozbakal (Bozbakkal)	Ardıç kuşu Bozbakal [Kütahya-Tahvşanlı] Bozbakkal [Şanlıurfa-Birecik]	Namık Koç İbrahim A. Telmen
Bozbakal	“Bir kuş adı” A. D. Der., C. I. s. 41	Bozkaplan (1992; 62)
Bozbakal	Kuzey Anadolu’da dişi karatavuk	Somçağ, (2006; 204)
Bozbakal	Trabzon; Düzce-Akçakoca	Basri Deli Ali Köse Şafak Ayda
Bukal	Kocaeli-Gebze (Aydınlı)	TDK Der. Sözü. (II):490.
Cakılı (Cuga)	Kargaya benzeyen eti yenen bir kuş, karatavuk [Adana-Saimbeyli (Höketçe)]	TDK Der. Sözü. (III):849.
Cayık	Karatavuk, Karga [Elazığ]	TDK Der. Sözü. (III):869.
Cırık (cırıcık, cırık, çırık, çırnık)	1) Serçeye benzer bir kuş 2) Kuş yavrusu 3) Piliç	TDK Der. Sözü. (III):929.
Cırık	Öter ardıç [Kütahya]	Bülent Pekpak
Cırık	İzmir	Saffet Bağcı
Cikla	Arı, karışksız [Konya]	TDK Der. Sözü. (III):964.
Cikla	Bir göçmen kuş, ardıçkuşu, karatavuk (<i>Turdus iliacus</i>) [KKTC]	Gümüşatam (2011; 20)
Cikla	Öter ardıç kuşuna deniyor [KKTC]	Bedri Suşan Kamil Siner
Cikla	Ardıç kuşuna deniliyor [KKTC]	Çağır Çirakoğlu
Cikla	Karatavuk [KKTC’in kuzey kesimi]	F.Kenan Rüstemoğlu
Corcah (Corlayık, Corlayık)	Güvercinden küçük bir cins siyah renkli kuş [Artvin-Yusufeli (Peterek, Ersis)]	TDK Der. Sözü. (III):1000.

Çizelge 2'nin devamı

Yöresel İsmi*	İsmi Kullanıldığı Yöre ve Diğer Açıklamalar**	Kaynak***
Corcuk	Güvercinden küçük, gagası ve ayakları sarı, vücudu siyah olan bir cins kuş [Erzurum-Oltu]	TDK Der. Sözü (III):1001.
Corlayık	Samsun-Çarşamba	TDK Der. Sözü (III):1000.
Corlayık	Samsun-Çarşamba	TDK Der. Sözü (III):1000.
Cozbakal	Karatavuk [Sinop]	TDK Der. Sözü (III):1004.
Cuga	(1) Sığırcık kuşu [Burdur-Kurna] (2) Cakıllı	TDK Der. Sözü (III):1010.
Cuga	Denizli-Acıpayam (Yumrutaş)	TDK Der. Sözü (III):849.
Cuga	Isparta-Sütçüler	TA web sit. (2012) Emre Balcı
Cuka	Tokat	Kazım Çapacı
Cukcuk (Cukcuruk, cuşa, cükka)	(1) Çok cılız tavuk [Kütahya] (2) Karatavuk kuşu [Afyon-Dinar (Çığır); Isparta-Keçiözü (İlyas); Burdur-Yeşilova (Navlu)]	TDK Der. Sözü (III):1011.
Cukcuk	Ankara-Beyazıt; Burdur-Tefenni; Denizli	TA web sit. (2012) Mustafa Muslu Turan Çetin Kenan S. Cengiz
Cukcuruk	Konya-Akşehir (Gürmes)	TDK Der. Sözü (III):1011.
Cukka (Cukga)	Hayvan ve insan memesi	TDK Der. Sözü (III):1011.
Cukka	Antalya	TA web sit. (2012) Yasin Özkan
Cuşa	Antalya-Korkuteli (Çomaklıdere)	TDK Der. Sözü (III):1011.
Cuviki	Amasya-Suluova, Taşova	Erhan Akyüz
Cükka	Denizli-Çal (Bekilli)	TDK Der. Sözü (III):1001.
Çıraburun	Anadolu'nun kuzeyinde	Somçağ (2006; 204) Ertan, (2008; 329)
Çorçuh (Çorcuh)	Artvin	Eray Çağlayan
Çukka	Antalya yörelerinde	Kaştan ve Kaştan (2009)
Garabotak	Muğla-Bodrum	Nazım Akgün
Garatavık	İçel-Silifke (Gülümüş)	TDK Der. Sözü (IV):1921.
Garatavuk (Garatavık)	Karatavuk denilen sığırcık büyüklüğündeki bir çeşit kuş [Samsun; Ordu-Fatsa (Danışman); Giresun-Görece (Nefsiköseli)]	TDK Der. Sözü (IV):1921.
Garatavuk	Burdur-Gölnhisar; Trabzon	Saffet Bağcı Yücel Kaya Özhan Öztürk
Gosiba	Trabzon-Dernekpazarı (Trabzon'dan göçmüş Amasya-Suluova'da yaşamaktadır)	Şenol Öztürk
Gosva	Bir kuş cinsi, karatavuk [Rize; Trabzon]	Özhan Öztürk
Hüdüllü	Adana	Eray Çağlayan
Karabakal (Karabakkal, karabaştan, karabukal)	Serçegillerden, eti için avlanan siyah tüylü bir kuş, karatavuk; bir çeşit kuş, karatavuk [Balıkesir-Susurluk (Demirkapı); Bilecik-Gölpazarı; Düzce; Bolu- Mengen (Kavacık); Sakarya-Akyazı; Zonguldak-Çaycuma (Aliköy); Kastamonu-Daday; Çankırı-Saray, Çorum-İskilip; Sinop; Samsun-Çakıralan, Havza; Erzincan; Ankara-Keşanuz; Kırklareli-Lüleburgaz; Tekirdağ-Saray; Çanakkale-Kepez; Çorum]	TDK Der. Sözü (VIII):2637; (XII):4533.

Çizelge 2'nin devamı

Yöresel İsmi*	İsmın Kullarıldığı Yöre ve Diğer Açıklamalar**	Kaynak***
Karabakal	Balıkesir; Bilecik; Bolu; Çanakkale; İzmir; Kastamonu; Kastamonu-Abana; Yalova; Zonguldak-Muslu Karatavuk dışisine deniyor [Bursa-Gemlik]	TA web sit. (2012) Mutlu Yıldırım Nevzat Aktan Hüseyin Özen Berkay Porsuk
Karabakkal	Çanakkale-Biga (Fili); Yalova; Zonguldak-Kademeciler	TDK Der. Söz. (VIII):2637.
Karabakkal	Balıkesir (Karatavuk dışisine); Bilecik; Bolu; Bursa-Gemlik (Karatavuk dışisine); Çanakkale; Kastamonu; Şanhurfa-Birecik; Yalova Çanakkale-Biga (Karatavuk erkeğine Mısır gagalı karabakkal denir)	TA web sit. (2012) İbrahim A. Telmen Mehmet Kenar
Karabakkal	Balıkesir	Eray Çağlayan
Karabaştan	Muğla-Bodrum	TDK Der. Söz. (VIII):2637.
Karabukal	Kocaeli-Kandıra	TDK Der. Söz. (VIII):2637.
Karabukal	Kocaeli	TA web sit. (2012)
Karacigla	KKTC	Hüseyin Buba
Karacikla	KKTC	Çağlı Çırakoğlu
Karacuga	Isparta-Sütçüler	TA web sit. (2012) Emre Balcı
Karacuka	Karatavuk kuşu [Isparta -Aşağı Yaylabel]	TDK Der. Söz. (XII): 4533 Bozkaplan (1992; 62)
Karacukcuk	Manisa-Selendi	Halil Tefçi
Karacukka	Antalya; Antalya yaylarında	TA web sit. (2012) Suat Sarıgül Hüseyin Başarır Yasin Özkan
Karakuş	(1) Kartal [Isparta; Kastamonu; Gaziantep; Kırşehir; Niğde; Antalya] (2) Çaylak [Isparta; Amasya; Erzincan; Kahramanmaraş; Kayseri]	TDK Der. Söz. (VIII):2648.
Karakuş	Artvin-Yusufeli; Rize	TA web sit. (2012) Bırol Civan Nusret Köse
Karapatak	Karatavuk kuşu [Çanakkale; Rize]	TDK Der. Söz. (VIII):2652.
Karapotak	Denizli	TA web sit. (2012) Kenan S. Cıngur
Karatavuk	(1) Karacaoğlan (2) Dalak [Muğla-Sındı]	TDK Der. Söz. (VIII):2653.
Karatavuk	Amasya-Taşova, Suluova	Davut Akyüz
Karatavuk	Antalya yaylarında; Denizli; Kastamonu-Abana; Osmaniye; Mersin-Erdemli	TA web sit. (2012) Alpay Özkan Hasan Erkoç
Kırbakkal	Balıkesir (Karatavuk erkeğine)	TA web sit. (2012)
Koskos	(1) kostak; çalımı yürüyen, salınarak yürüyen (2) koklangoz (3) atların rahvanla dörtnal arası yürüyüşü (4) geveze, dalkavuk (5) ihtiyar dışız (6) Kollarını sallayarak, kabadayıcı yürüyen kimse.	TDK Der. Söz. (VIII):2930; (XII):4566.
Koskos	Trabzon-Dernekpazarı (Trabzon'dan göçmüş Amasya Suluova'da yaşamaktadır)	Şenol Öztürk
Mzesku (Mzeskü, mzesüü)	Rize; Trabzon	Dursun Y. Karataş Yavuz Avlahlılar Nusret Köse

Çizelge 2'nin devamı

Yöresel İsmi*	İsmın Kullarıldığı Yöre ve Diğer Açıklamalar**	Kaynak***
Pıtrak (Pıtrak)- Bortak	Pıtrak: Dikenli tohumu insanların giysilerine, hayvanların tüyelerine yapışan bir ot. Bortak: Kırçıl renkli yaban ördeği [Aydın-Bozdoğan (Umurlu, Çulhan)]	TDK Der. Sö. (IX):3449-3450. TDK Der. Sö. (II):741.
Pıtrak-bortak	Aydın-Nazilli (Karatavuk dışisine)	TA web sit. (2012) Murat Önügören
Potak	Denizli	TA web sit. (2012)
Sarıgagak	Bursa-Gemlik (Karatavuk erkeğine)	TA web sit. (2012)
Zemsku (zemsüü)	Trabzon; Rize	Mustafa Kartıcı Derya Kanaçı
Zesku	Adana	TDK Der. Sö. (XI):4362.

*Parantez içinde verilen isimler, koyu yazılan birinci isimden türetilmiş isimlerdir.

**Yöresel ismin anlamı, yöresi; İl-İlçe (belde/köy) olarak verilmiştir.

***TDK Der. Sö. : Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü (Cilt):Sayfa numarası

TA web sit. (2012): Türkiye Avcıları web sitesi forumu
Ankete ya da foruma katılan kaynak kişinin adı soyadı

Sarı gagalı erkeğe “çıraburun” ismi de verilir (Ertan, 2008; 329). Anadolu'nun kuzeyinde erkek karatavuğa parlak koyu sarı gagasının reçineli çam çırasına benzemesinden ötürü bu isim kullanılır (Somçağ, 2006; 204). Kanatlarını sarkıtarak duruşu ve dikilip bakakalışı çok özeldir. Bu özelliği bazı yerlerde “karabakal” ismiyle çağrılmasına yol açmıştır (Ertan, 2008). Dişi karabakalın tüyleri ise siyah değil, boz kahverengidir. Göğüs bölümü daha açık tonda olup burada belirsiz noktalı çizgiler bulunur. Yine Kuzey Anadolu'da renginin farklılığından ötürü karabakalın dışisine “bozbakal” denir. Böylece karatavuğun Türkçede genel tür adının yanı sıra erkek ve dişi kuşun da ayrı adlara sahip olduğu tek kuş olmaktadır (Somçağ, 2006; 204). Bu kuşa Trakya ve İstanbul'da “karatavuk”, güneybatı Anadolu'da “botak” adı verilir (Somçağ, 2006; 205).

Kuş kitaplarında Türkçe adları olmayan ya da bilinmeyen kimi kuşların adlarının yabancı dilden alındığı haliyle verildiğine sıkça rastlanıyor (Çakmak ve Işın, 2005:8). Ülkemizde birçok kuş bilimcisi kuş isimlerini bu şekilde eserlerinde kullanmıştır. Bilim dünyasında Türkçe kuş isimlerin standart hale getirilmesi önemli bir konudur. Yerel olarak verilen isimler, kim hangi kuşa, nerede, hangi ismi veriyor karmaşası içinden çıkmanın yolu bu listelerin kullanılmasıdır. Tüm doğal varlıklar için benzer liste çalışmaları hazırlanarak bir dil birliği oluşturulması sağlanmalıdır. Böylece hem bilim dünyasına büyük katkı sağlanacak hem de vatandaşlar doğayı daha kolay tanımasına yardımcı olunacaktır (Ertan, 2008; 11). Ancak unutulmalıdır ki yöresel isimler bir ülkenin dil

zenginliğidir, bu isimlerinde bir sözlükte yer alması bu zenginliğin korunması için yararlı olacaktır.

Bu çalışmada karatavuğun yöresel kuş isimleri araştırılmıştır. Araştırmada anket ve forum oluşturulmuş, bu anketler özellikle avcılıkla ilgilenenlere yöneltilmiştir. Bunun nedeni ise doğa ve kuş gözlemciliği şehirlerde geliştiğinden kitapların etkisinde kalmakta oysa ki avcılıkla uğraşanların kuşları tanıması babadan oğula aktarıldığından yöresel isimler orijinallliğini ve güncelliğini kaybetmemektedir.

7. Kaynaklar

- Akgün, S., 2012. Kosova Türklerinin Tarihten Bugüne Kimlik Mücadelesi. *Karadeniz Araştırmaları*, 34: 11-36.
- Anonim, 1993. *Derleme Sözlüğü (I-XII)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 211/1-12, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Ayhan, H., 2010. Arnavut ve Sırp Savları Bağlamında Kosova'nın Sahipliği Sorunu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23: 73-86.
- Baran, İ. ve İ. Yılmaz, 1984. *Ornitoloji Dersleri*. E.Ü.Fen Fakültesi Kitapları Serisi, No 87, İzmir.
- Bozkaplan, Ş. A., 1992. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Kuş İsimleri ve Onların Sistematiği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1987. Ankara, 43-79.

- Çakmak, M. ve M. Işın, 2005. *Anadolu Kuş Adları Sözlüğü (Türkçe – İngilizce – Latince)*. Kitap Yayınevi-95, Mas Matbaacılık, İstanbul.
- Çanakçıoğlu, H. ve T. Mol, 1996. *Yaban Hayvanları Bilgisi*. İ.Ü.Yayın No: 3948, Orman Fakültesi Yayın No: 440, İstanbul, ISBN: 975-404-424-4.
- Durmuşkaya, C., 2006. Karatavuk ve Zeytin. *Tübitak Bilim ve Teknik E-Dergisi*, 458: 96.
- Ergene, S., 1945. *Türkiye Kuşları*. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri, Sayı 4, Kenan Matbaası, İstanbul, XX+361 sayfa +104 Tablo.
- Ertan, A., 2008. *Türkiye’yi Kuşlarla Gezelim*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Doğa Gözcüleri Derneği, Mas Matbaacılık, İstanbul.
- Gümüştam, G., 2011. Kavram Alanları Açısından Kıbrıs Türklerince Hayvanlara Verilen Adlar. *Diyalektolog-Ağz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3: 11-32.
- Heinzel, H., R., Fitter, ve J. Parslow, 2001. *Türkiye ve Avrupa’nın Kuşları (Kuzey Afrika ve Ortadoğu dahil)*. (Çeviren: Kerim Ali Boyla), Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, ISBN: 975-940-982-8.
- Kaştan, Y. ve Y. Kaştan, 2009. Antalya Yöresi Yörüklerinde Av. *Acta Turcica*, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, 1 (1): 413-433.
- Kummerloewe, H. ve G. Niethammer, 1934, Beitrage zur Kenntnis der Avifauna Kleinasiens (Paphlagonien und Galatien), *Journal Ornithologie*, 82: 505-552.
- Oksay, S., 2009. Türkiye’de Yayınlarla Dayalı Kuş Gözlemciliği ve Bilimin (Ornitoloji) Öznel Kronolojisi. http://www.trakus.org/kods_bird/uye/?fsx, Yayınlar. (Ziyaret tarihi: 21/12/2012).
- Öymen, R. T., 2010. *Yaban Hayatı Bilgisi*. İ.Ü.Yayın No: 4899, Orman Fakültesi Yayın No: 494, İstanbul, ISBN: 978-975-404-859-9.
- Ross, E. D., 1994. *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü*. (Çeviren: Emine Gürsoy-Naskali). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 605, Ankara, 1994.
- Sarıca, B., 2004. Van’da Güvercin Yetiştiriciliğinde Kullanılan Sözcükler. *Kebikeç* 18: 317-332.
- Somçağ, S., 2006. *Türkiye Kuşları*. YKY- Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık AŞ, İstanbul, ISBN: 975-08-1019-8.
- Tören, D., 2011. Kosova Analizi. Global Politikalar Araştırma Merkezi, Kosova Sorunu Üzerine Bir İnceleme, Rapor 2, 27 sayfa.
- Turan, N., 1990. *Türkiye’nin Av ve Yaban Hayvanları: Kuşlar*. O.G.M. Eğitim Dairesi Başkanlığı Matbaası, Ankara.